

de andre fine skildrere af det arbejdende folk henne? Lidt inspiration fra Broby-Johansens »Dagens dont i Norden« og »Arbejdsbilledalbum« savnes.

Som ved min anmeldelse af bind 1 må jeg tilkendegive min ærgrelse over, at »Det arbejdende folks kulturhistorie« på så få områder omhandler såvel det arbejdende folk som kulturhistorie. Ærgrelsen uddybes, når jeg læser afsnit som f.eks. »Familien og den danske bonde« (s. 59 ff.) eller beskrivelsen af arbejdernes ændrede kostvaner som følge af arbejdsstrukturer, der herligt s. 258 afsluttes således: »Ligesom fortidens skygge stadigvæk hviler over en del marketenderier, hvor man ved frokosttid endnu tilbyder »Dagens varme ret««. Sådanne afsnit viser, hvor spændende det arbejdende folks kulturhistorie i virkeligheden er. Måtte den en gang blive beskrevet.

Efter hvert hovedafsnit er der forslag til videre læsning, som naturligvis ikke kan være altdækkende. Én forfatter er dog fyldigt omtalt: Bent Hansen! Efter afsnittet »Arbejde« nævnes hans »Velstand uden velfærd«, efter »Arbejds miljø« hans »Mennesket i maskinen« og efter »Elektronikkens tidsalder« såvel hans »Velstand uden velfærd« som »Sprog er magt«! I dette sidste og afsluttende forslag til videre læsning står der om Søren Mørchs »Den ny Danmarkshistorie«: »Som med så megen anden litteratur, siger man nogle gange hovsa«. Som et jord-til-jord-hovsa-missil har dette to-bindes værk desværre ramt langt ved siden af det arbejdende folks kulturhistorie.

Axel Bolvig

MIDDELALDER

Festskrift til Olaf Olsen på 60-årsdagen den 7. juni 1988. Red. af AAGE ANDERSEN, TROELS DAHLERUP, ULLA LUND HANSEN, JØRGEN STEEN JENSEN, NIELS KNUD LIEBGOTT. Viborg, Det Kongelige Nordiske Oldskriftsselskab, 1988. 334 s. Ill. 300 kr.

Hikuin 14. 30 artikler til Olaf Olsen på 60 årsdagen 7. juni 1988. Red. af LENE LARSEN, ERIK LEVIN NIELSEN, ELSE ROESDAHL, OLE SCHIØRRING, JENS VELLE. Viborg, 1988. 359 s. Ill. 150 kr.

Adskillige velmeriterede historikere har i de senere år fået deres festskrift. Selv om det på denne baggrund ikke kunne undre, at landets rigsantikvar skulle fejres på 60-års dagen med fagfællers videnskabelige bidrag, er det dog et klart bevis på Olaf Olsens vidtrækkende betydning for dansk forskning, at hele to separate festskrifter hylder ham.

De to skrifter med ialt 58 bidrag tegner flere sider af hans virke. Særnummeret af Hikuin (i det flg. forkortet H) viser læreren; her skriver de elever, der udklækkedes på faget middelalderarkæologi, da han var professor. Oldskriftsselskabets statelige bind vidner om samarbejde med danske og udenlandske kolleger samt om det virke, der finder sted på Nationalmuseet under rigsantikvarens ledelse.

Med en grov tilsidesættelse af de forfattere, der behandler historiografi, museumshistorie og fænomener fra oldtid og nyere tid, skal der i det følgende

fokuseres på den periode, hvor jubilarens hjerte vel trods alt ligger: middelalderen. Et vidnesbyrd om vore landsmænd i det fremmede giver A. N. JAUBERT i en artikel (H), der beskriver de arkæologiske undersøgelser af et forsvarsanlæg i Bretagne, Camp de Péran. Det synes ødelagt i 900-tallet, sandsynligvis under stridighederne mellem vikinger og bretoner. 1000-tallets Danmarks belyses af flere artikler. Grundigt og spændende indfører C. J. BECKER i århundredets danske numismatik, hvor forskningen i de seneste år har taget syvmileskridt af største betydning også for den politiske historie. O. CRUMLIN-PEDERSEN diskuterer ud fra Skuldelev-5 skibet variationerne i fartøjsstørrelse i den danske ledingsflåde. H. KRONGAARD KRISTENSENS udgravningsberetning fra Viborg Sønderløse (H) fremlægger materiale, der differentierer billedet af det tidligste danske bysamfund. Der er grund til at glæde sig til den endelige publikation og mulige fortsættelse af disse undersøgelser. To forfattere supplerer hinanden med hensyn til vændernes stilling i 1000-1100-tallets Danmark. M. ANDERSEN (H) behandler 10 vendske knivskedebeslag fundet i Roskildeområdet og finder det rimeligt at antage, at de stammer fra vendere i Danmark, som har medbragt deres knive med tilhørende skeder, formentlig som fredelige handelsfolk. M. WATT fremlægger et stort nyt materiale til Bornholms bebyggelseshistorie mellem vikingetid og tidlig middelalder, som bl.a. viser de tætte kontakter til de slaviske folk. Watt antyder således, at indførslen af drejekværnen her skal sættes i forbindelse med vendisk kulturindflydelse.

Danmark i forhold til udlandet i 11-1200-tallet belyses på flere planer. K. HØRBY skildrer Valdemarernes korstogsstat i dens binding til den pavelige korstogspolitik. P. SAWYER analyserer den såkaldte »Landamæri I«, en overenskomst, der fastsætter grænsen mellem Danmark og Sverige, og foreslår, at den er affattet 1200/50, måske på det kongelige gods Grimetun ved Varberg, for at dokumentere danske krav på Blekinge og Halland. H. JOHANSEN behandler i en rigt dokumenteret afhandling den allertidligste teglarkitektur. Mens det hidtil har været gængs at opfatte dansk teglbrændingskunst som indført o. 1160 af norditalienske eksperter, må man herefter betragte sagen som mere kompliceret: indflydelse kom mange steder fra, og hjemlige bygmestre havde lige fra starten afgørende indflydelse. Hvor enestående velbevaret det hjemlige kirkeinventar er, demonstreres ved E. NYBORGS afhandling om jyske krucifikser fra 1200-tallet (H). Danske ringkrucifikser og bueretafler giver her nøglen til forståelsen af brede udviklingslinjer i vesteuropæisk korbue- og alterarrangementer.

En hel ny kildegruppe, metaldetektorfundene, belyser bl.a. de senmiddelalderlige danskeres vandring i det fremmede. N. K. Liebgott behandler de pilgrimsmærker, der er fundet med detektor her i landet; de stammer fra så fremmede steder som Köln, Lucca, Maastricht, Rocamadour og Rom. Hans artikel bør læses sideløbende med JØRGEN STEEN JENSENS om mønter fundet med detektor. Begge forfattere peger eksempelvis på lokaliteten Tårnby Nor, hvor fundenes mængde synes at angive et handelssted, der må have været Korsørs forgænger. Også gammelkendt arkæologisk kildemateriale kan imidlertid give resultater; det viser I. M. HYLDEGÅRDS nybearbejdning af udgravningen af borgen Hedegård, nær Nibe (H). Der er tale om et veldokumenteret anlæg med en funktionstid fra ca. 1360/70 til 1406. Et halvt århundrede yngre var det ældste rådhus i Århus. De nyligt foretagne arkæologiske udgravninger af dette fremlægges af O. SCHIØRRING (H). Endnu et halvt århundrede fremme i tid, i 1510, byggedes den ejendommelige Engelborg på Slotø ved Nakskov. I. ERICSSON gennemgår dens historie som

skibsværft, fæstning og lensmandssæde (H). En mere omfattende senmiddelalderlig problemstilling diskuteres i en velargumenteret artikel af J. ARNEBORG (H). Det drejer sig om det klassiske spørgsmål – hvorfor/hvordan forsvandt nordboerne fra Grønland? Meget tyder ifølge Arneborg på, at der hidtil har været lagt for stor vægt på betydningen af stridighederne mellem eskimoer og nordboer.

I de to bind bevæger vi os fra oldtiden til nutiden og geografisk fra Danmark til Norge, Sverige, Færøerne, Island, Grønland, Tyskland, Frankrig, Italien, Polen, Tranquebar. I bibliografien, som findes i Oldskriftsselskabets bind, ses det, at et af de mere populære skrifter fra Olaf Olsens hånd har titlen: »Rejs ud og oplev, se, forstå og tag ved lære«. Det er en videnskabelig åbenhed i tråd med denne titel, der giver festskriftets mangfoldighed af forfattere et fællesskab med jubilareren.

Bjørn Poulsen

Kongemagt og samfund i middelalderen. Festskrift til Erik Ulsig. Red. af POUL ENEMARK, PER INGESMAN og JENS WILLIAM JENSEN, Århus Arosi, 1988. 464 s, talrige fotos, kort og tabeller.

Det må være en fornøjelse for en universitetslærer at få et festskrift som dette, hvor så mange af artiklerne skyldes gamle elever og kolleger, der er og erklærer at være inspireret af Erik Ulsig og hans arbejder. Her er nemlig tale om et væsentligt bidrag til middelalderforskningen, og bogen bærer sin titel med rette, idet dens ialt 27 artikler behandler mange af samfundets funktioner og kongemagtens rolle i og med dem. Retslige, politiske, sociale og økonomiske aspekter har vel overvægten, men heri rummes megen kultur, der dog også finder plads i selvstændige bidrag. Et par af forfatterne bevæger sig tilmed ud i Europa, det er forfriskende og vigtigt og sker ikke nær tit nok i dansk historieskrivning.

Flere artikler er stærkt metodisk prægede, og et par indlæg går så tæt på skriftlige kilder, at man næsten føler sig hensat til scriptoriet, eller hvor de nu blev til. Her og hos andre af forfatterne møder vi fine og indtrængende analyser og nye indfaldsvinkler på stoffet. I nogle tilfælde er der tale om grundlæggende studier som ved optællingen og præsentationen af de nordslesvigske voldsteder.

Festskriftets bidrag spænder i tid fra den tidligste middelalder til 1600-årene, men de hænger godt sammen, og nogle af dem støtter hinanden som arbejderne om landbrug og godsbesiddelse og studierne over adelen og dens vilkår og sammensætning. Gennem artikler om besiddelsesforholdene får man fornemmelser af de lange linier, som de må have virket i middelalderen selv, og to indlæg om de evindeligt problematiske retslige forhold mellem hertugdømmet Slesvig og kongeriget viser dem klart og præcist og frigjort fra ånden fra »48«. Det er nyttigt.

Statistikerens redegørelse for sammenhængen mellem areal og plovstal, som det angives i Konge Valdemars Jordebog, er lærerig, og det er nyt at få præsenteret Øresundstolden som et af de små bidrag til kongens kasse i den senere middelalder. Ja, man kan blive ved med at opregne interessante, spændende eller morsomme iagttagelser og resultater, som her i bogen så langt har overvægt over gentagelser af velkendt stof og løsere antagelser.